

Gemeente Utrecht

Sportpark Terweide 4

Inventariserend onderzoek door middel van proefsleuven (LR80) in het Sportpark Terweide in Leidsche Rijn
Basisrapportage Archeologie 138

Sportpark Terweide 4

Inventariserend onderzoek door middel van proefsleuven (LR80) in het Sportpark Terweide in Leidsche Rijn

C.M.W. den Hartog

Januari 2017

Administratieve gegevens van het project

Projectcode en -naam:

LR80 Sportpark Terweide

Locatie:

Hogeweide 1 b, Utrecht

Onderzoeksmeldingsnummer:

49534

Landelijke coördinaten

132704, 456520 (NW)

132974, 456449 (NO)

132620, 456324 (ZW)

132843, 456163 (ZO)

Oprachtgever:

Projectbureau Leidsche Rijn Gemeente Utrecht

Bevoegd gezag provincie

I. de Jongh-Lempke

Adviseur archeologie

Afdeling Economie, Cultuur en Maatschappij

Provincie Utrecht

Uitvoerder:

Erfgoed gemeente Utrecht

Dagelijks leiding opgraving:

C.M.W. den Hartog

Coördinator vanuit de gemeente:

H.L. Wynia

Uitvoering veldwerk:

6 december 2011 tot 11 januari 2012

Beheer en plaats van documentatie:

Erfgoed gemeente Utrecht

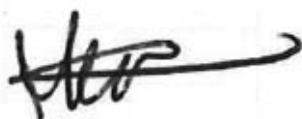
Korte Minrebroederstraat 2

3512GG Utrecht

telefoon 030 286 0000

ISBN:

978-90-73448-93-3

Goedkeuring senior KNA-archeoloog:

H.L. Wynia

31 januari 2017

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Vraagstelling	7
1.3 Werkzaamheden	9
2 Resultaten van het onderzoek	13
2.1 Resultaten per sleuf	13
2.2 Sporen en structuren	15
2.3 Vondstmateriaal	16
2.4 Fysisch geografisch onderzoek	17
3 Voorlopige beantwoording onderzoeksvragen	21
4 Waardestelling en advies	25
4.1 Waardestelling	25
4.2 Conclusie en selectieadvies	27
Noten	28
Literatuur	28
Colofon	29
Bijlage 1 Vondstenlijst	30

Samenvatting

Van 6 december 2011 tot 11 januari 2012 heeft een inventariserend onderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) plaatsgevonden in het Sportpark Terweide, Hogeweide 1b, Utrecht, gemeente Utrecht. Het onderzoek is uitgevoerd door archeologen van de Afdeling Erfgoed van de gemeente Utrecht in opdracht van Projectbureau Leidsche Rijn met als doel het vaststellen van de archeologische waarden van het plangebied.

Het onderzoeksterrein bevindt zich direct ten westen van de weg Hogeweide, waarlangs sinds 1998 verschillende archeologische onderzoeken zijn uitgevoerd die vindplaatsen vanaf de late IJzertijd tot en met de late Middeleeuwen hebben opgeleverd.

Hoewel op basis van het proefsleuvenonderzoek LR80 geen structuren kunnen worden gereconstrueerd, zijn er wel concentraties van gebruik en/of bewoning binnen het onderzoeksterrein aan te wijzen. Op grond van het booronderzoek in 2003 werd verondersteld dat de late IJzertijd/ vroeg Romeinse tijd bewoning ten noorden van de sportvelden zich naar het zuiden toe uit zou kunnen strekken tot aan de oevers van de Romeinse rivierloop. Op basis van de bij het proefsleuvenonderzoek aangetroffen sporen en vondsten onder het sportpark Terweide, blijkt dit inderdaad zo te zijn en is daarmee de begrenzing van de nederzetting vastgesteld.

In het oostelijk deel van het onderzoeksterrein zijn laatmiddeleeuwse sporen in de vorm van greppels en kuilen aangetroffen. Deze dateren rond 1200 en kunnen daarmee mogelijk in verband gebracht worden met de laatmiddeleeuwse sporen van LR41/42, die uit dezelfde periode dateren.

In het zuidelijk deel van het plangebied zijn vroegmiddeleeuwse resten aangetroffen die in verband gebracht kunnen worden met de nederzetting uit die periode ten zuidwesten van het sportterrein.

Afb. 1.1 De locatie van het onderzoek binnen Leidsche Rijn.

1 Inleiding

1.1 Inleiding

Van 6 december 2011 tot 11 januari 2012 heeft een inventariserend onderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) plaatsgevonden in het Sportpark Terweide, Hogeweide 1b, Utrecht, gemeente Utrecht. Het onderzoek is uitgevoerd door archeologen van de Afdeling Erfgoed van de gemeente Utrecht in opdracht van Projectbureau Leidsche Rijn met als doel het vaststellen van de archeologische waarden van het plangebied.

Het onderzoeksterrein is onderdeel van het plangebied Leidsche Rijn Centrum (afb. 1.1). Dit gebied, centraal gelegen tussen de bestaande stad Utrecht en de andere wijken van Leidsche Rijn, wordt ontwikkeld tot een tweede stadscentrum. Tot eind 2011 was het onderzochte terrein in gebruik als sportpark. Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek zijn de graszoden ten behoeve van hergebruik van de noordelijk gelegen sportvelden verwijderd.

Het onderzoeksterrein ligt direct ten westen van de weg Hogeweide, waarlangs sinds 1998 verschillende archeologische onderzoeken zijn uitgevoerd die vindplaatsen vanaf de late IJzertijd tot en met de late Middeleeuwen hebben opgeleverd (afb. 1.2). Zo ligt het onderzoeksterrein direct ten zuiden van een in 2003 uitgevoerde opgraving (LR41/42) waarbij onder meer een deel van een nederzetting uit de late IJzertijd/Romeinse tijd is aangetroffen. Hierbij werd vastgesteld dat de bewoningssporen waarschijnlijk verder naar het noorden en zuiden doorlopen. Ten zuidwesten van de sportvelden is een nederzetting uit de vroege Middeleeuwen gevonden waarvan sporen mogelijk doorlopen tot onder de sportvelden. Parallel aan de Hogeweide ligt een lang lint met bewoning uit de late Middeleeuwen waarvan een deel onder het onderzoeksterrein door zou kunnen lopen.

De resultaten van de opgravingen vormden in 2003 de aanleiding voor een karterend booronderzoek dat is uitgevoerd door Archeologisch Adviesbureau RAAP. Hierbij zijn inderdaad aanwijzingen voor meerdere vindplaatsen uit de betreffende perioden aangetroffen en is ook de vermoedelijk Romeinse (rest)geul aangeboord. Tot slot is er na afloop van het archeologische onderzoek LR42 één werkput aangelegd ter plaatse van het clubhuis van de Utrechtse Rugby Club, waarbij sporen uit de late IJzertijd/vroeg Romeinse tijd werden aangetroffen (LR42-2).

De resultaten van de hierboven genoemde archeologische onderzoeken gaven aanleiding tot het uitvoeren van dit proefsleuvenonderzoek. Hiervan was het doel

de vindplaatsen te waarderen, waartoe de aan- en/of afwezigheid van archeologische resten moest worden vastgesteld. En om indien aanwezig de aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit van deze resten vast te stellen. Op basis van dit karterende en vooral waarderende proefsleuvenonderzoek is een evaluatierapport opgesteld¹ en heeft de Bevoegde Overheid (provincie Utrecht) de vindplaatsen beoordeeld op omvang, inhoudelijke en fysieke kwaliteit en vervolgens een selectiebesluit genomen. In dit selectiebesluit is bepaald welke delen van het plangebied verder moesten worden onderzocht.

In overleg met de Bevoegde Overheid is besloten de volledige inhoudelijke uitwerking van dit proefsleuvenonderzoek samen te laten gaan met de rapportage van de definitieve archeologische onderzoeken die zijn gevolgd. Dit zijn voor het noordelijk en oostelijk gedeelte van het onderzoeksterrein LR84 en voor het zuidelijk gedeelte LR85.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Projectbureau Leidsche Rijn. De contactpersoon vanuit de Provincie is I. de Jongh- Lempke (bevoegd gezag Provincie Utrecht). De coördinatie vanuit de gemeente was in handen van H.L. Wynia. Het veldteam bestond uit C.M.W. den Hartog (projectleider), N.D. Kerkhoven, L. Dielemans, M. Hendriksen, J.S. van der Kamp en E. van Wieren. De graafmachine werd bediend door W. Gardenier (Gebrs. Gardenier, Langbroek). Bij het beschrijven van de profielen was fysisch-geograaf M. van Dinter aanwezig. De technische uitwerking van de velddocumentatie en het geborgen vondstmateriaal is uitgevoerd door C.M.W. den Hartog en E. van Wieren. Het fysisch-geografisch onderzoek werd uitgevoerd door M. van Dinter (ADC Archeoprojecten). De vondsten zijn gefotografeerd door H. Lagers. Het digitaliseerwerk en de opmaak van de afbeeldingen was in handen van E. van Wieren.

1.2 Vraagstelling

Voorafgaand aan het onderzoek zijn de volgende vragen in het PvE² geformuleerd:

- Zijn er archeologische resten aanwezig in het plangebied? Zo ja, wat is de aard, datering, fysieke kwaliteit (gaafheid en conserveringstoestand), horizontale begrenzing, diepteligging en omvang van de aanwezige archeologische resten?

- Indien geen archeologische resten aanwezig zijn: wat is de verklaring voor het ontbreken ervan afgezet tegen de resultaten van eerdere opgravingen in de directe omgeving van het sportpark en het booronderzoek op het sportpark? In welke mate is het plangebied verstoord?
- Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
- Valt er iets te zeggen over de functionele ligging van de inheems-Romeinse, vroegmiddeleeuwse en laatmiddeleeuwse nederzettingen in het landschap (geografische ligging)?
- Kan op basis van de aangetroffen archeologische resten, de ruimtelijke begrenzingen hiervan en hun fysieke kwaliteit een selectiebesluit worden genomen ten aanzien van de op te graven terreindelen?
- Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstrijke en hoe is de conserveringstoestand van het vondstmateriaal?

- Wat zeggen de archeologische sporen en het vondstmateriaal over de aard van de vindplaatsen? Is er op het te onderzoeken perceel ooit bewoning geweest of hebben er slechts agrarische (of andere) activiteiten plaatsgevonden?
- Welke activiteiten zijn ter plaatse uitgevoerd, uitgaande van de sporen- en vondsten?

Voor wat betreft de (zeer waarschijnlijk) Romeinse geul zijn er nog enkele specifieke vragen toegevoegd:

- Wat zijn de afmetingen van de (rest)geul (breedte en diepte)? Is het een hoofdgeul van de Rijn of een anderzortige geul? Dateert de geul (zoals wordt verwacht) uit de Romeinse periode? Was er een vorm van beschoeiing in de geul aanwezig? Is er vondstmateriaal in de geulafzettingen aanwezig? Bevinden er zich Romeinse sporen op de oevers van de geul? Kan de exacte ligging van het splitspunt van hoofdgeul en de crevasse worden vastgesteld? Zijn er nog meer geulen in het plangebied aanwezig?

Afb. 1.2 De locatie van het onderzoek LR80 met oudere onderzoeken.

Voor wat betreft de inheems-Romeinse nederzetting zijn de volgende aanvullende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Strekt deze nederzetting zich in zuidelijke richting uit tot aan de Romeinse restgeul van de Rijn?
- Zijn er in het plangebied beddingafzettingen aanwezig uit de tijd van de nederzetting? Zo ja, is hierin vondstmateriaal aanwezig?
- Is er op het te onderzoeken perceel ooit bewoning geweest of hebben er slechts agrarische (of andere) activiteiten plaatsgevonden, zoals bij LR42 het geval lijkt te zijn?
- In het geval van bewoning: zijn er huisplattegronden en bijgebouwen aan te wijzen?
- Is er een grafveld behorend tot de nederzetting aanwezig op het opgravingsterrein?

Voor wat betreft de vroegmiddeleeuwse bewoning zijn de volgende aanvullende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Houden eventueel vroegmiddeleeuwse sporen verband met de eerder opgegraven vroegmiddeleeuwse nederzetting ten zuidwesten van het huidige plangebied (o.a. LR8)? Of is er juist een relatie met de vroegmiddeleeuwse sporen aan de noordoostzijde van het sportpark (LR41)? Is er een grafveld behorend tot de nederzetting aanwezig op het opgravingsterrein?
- Is er op het te onderzoeken terrein bewoning geweest, zoals tijdens LR8 is aangetoond? Of bevinden we ons hier in de periferie van de nederzetting en waren hier juist ambachtelijke activiteiten gesitueerd, waar de vierkante greppelstructuur van LR63 op lijkt te duiden?

Voor wat betreft het laatmiddeleeuwse bewoningslint langs de Hogeweide zijn de volgende aanvullende onderzoeksvragen geformuleerd:

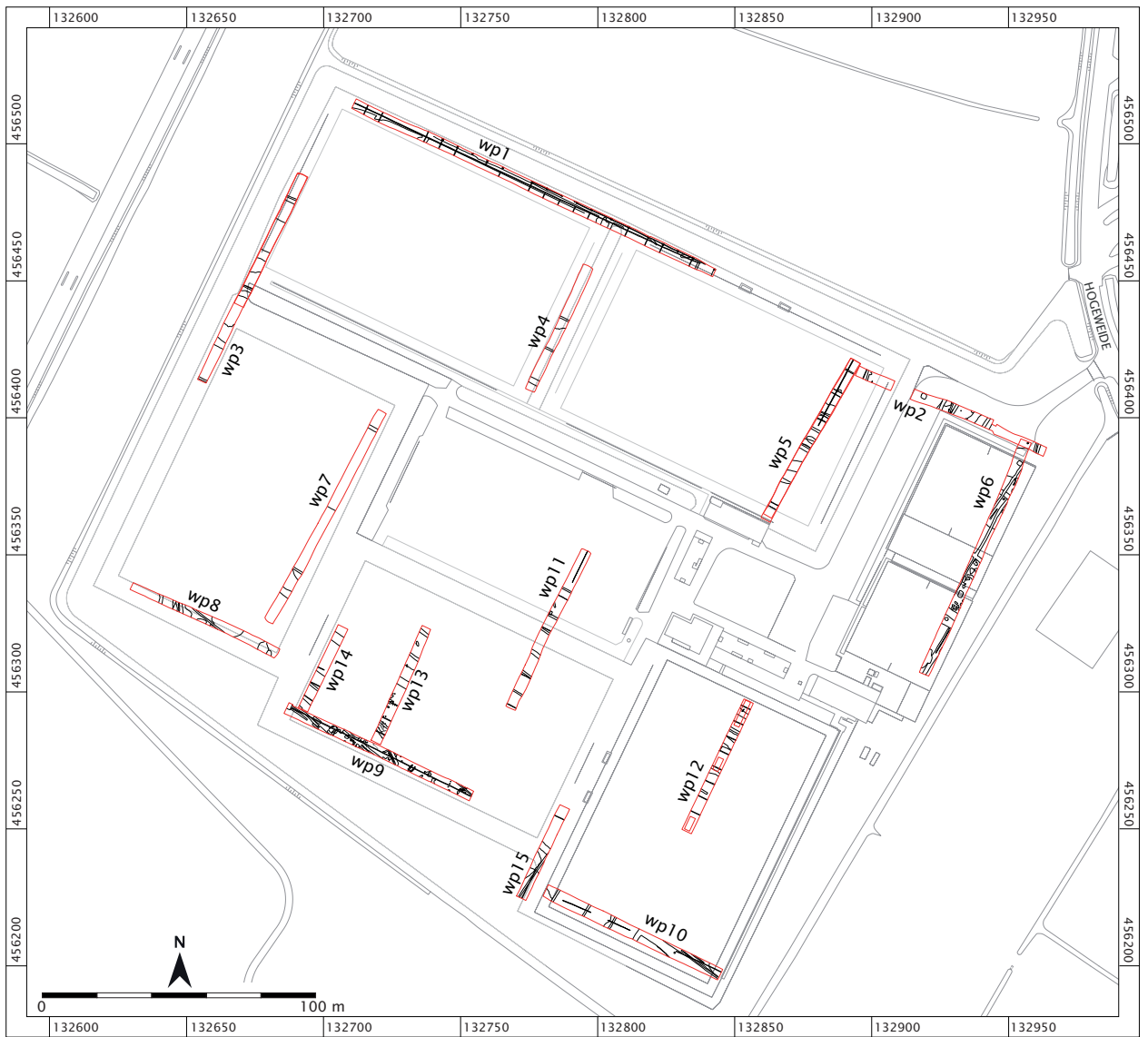
- Bevinden zich binnen het plangebied archeologische resten uit de volle en late Middeleeuwen? Zo ja, waaruit bestaan deze? Kan de aanvangsdaterring van de bewoning in de elfde of twaalfde eeuw worden geplaatst? Is er sprake van een boerenerf of is er andersoortige bewoning geweest?
- Bevinden zich binnen het plangebied archeologische resten en sporen uit de post-Middeleeuwen en de Nieuwe tijd? Zo ja, waaruit bestaan deze? Wat is de einddaterring van de bewoning/activiteiten op dit perceel? Zijn er één of meerdere hiaten in de bewoningsgeschiedenis van dit perceel?
- Kan op basis van de sporen en (met name) de vondsten worden aangetoond dat het boerderijlint op kapittelgrongebied lag? Is er sprake van een meer dan gemiddelde luxe, rijkdom of sociale status?
- Zijn de aangetroffen sporen onder te verdelen in perioden en/of fasen?
- Hoe dik is een eventuele ophogingslaag? Tot op welke diepte t.o.v. NAP bevindt deze zich?

1.3 Werkzaamheden

Tijdens het proefsleuvenonderzoek LR80 zijn 15 sleuven van 4 m breed aangelegd (afb. 1.3). De lengte bedroeg minimaal 35 en maximaal 145 m. In totaal is 1030 m aangelegd. Dit is inclusief 116 m extra sleuflengte die is gegraven om de vindplaats met vroegmiddeleeuwse sporen te begrenzen. Het totale oppervlak van de proefsleuven bedraagt 3937 m², wat neerkomt op circa 5 % van het totale oppervlak van het plangebied (7,6 ha). Sleuf 2 is niet in zijn geheel aangelegd, maar onderbroken om de toegang tot het terrein intact te houden.

In alle overige sleuven is één vlak aangelegd, met uitzondering van sleuf 3 en 5 waar ook een tweede vlak is aangelegd. Bovendien is sleuf 12 vanaf vlak 1 op drie plaatsen lokaal verdiept ter controle (in totaal 20 bij 2 m). De vlakhoogte voor vlak 1 varieerde van minimaal 0,50 m+NAP tot 0,15 m+NAP, maar kwam gemiddeld uit op circa 0,30 m+NAP. De vlakhoogte voor vlak 2 varieerde van minimaal 0,15 m+NAP tot 0,60 m+NAP.

In verband met de zeer slechte weersomstandigheden die hebben geleid tot enorme wateroverlast, konden de meeste sporen niet worden gecoupeerd, waardoor alleen onder voorbehoud een indicatie van de aard van de sporen kan worden gegeven (afb. 1.4a, b). De voorlopige dateringen zijn gebaseerd op de vlakvondsten.

Afb. 1.3 Allesporenkaart.

Afb. 1.4a Wateroverlast tijdens het onderzoek. De sporen zijn net aangetroffen.

Afb. 1.4b Wateroverlast tijdens het onderzoek. De sleuven staan snel onder water waardoor de sporen niet gecoupeerd konden worden.

2 Resultaten van het onderzoek

2.1 Resultaten per sleuf

Sleuf 1

In sleuf 1 is één archeologisch spoor aangetroffen (afb. 2.1). Het betreft een greppel die vermoedelijk uit de late IJzertijd/vroeg Romeinse tijd dateert en in verband gebracht kan worden met de nederzetting direct ten noorden van de sportvelden.

Sleuf 2

In sleuf 2 zijn vier sporen aangetroffen: spoor 1 is een greppel, met in de vulling baksteen. Daarmee is hij vermoedelijk laatmiddeleeuws. Spoor 2 is vermoedelijk een kuiltje, en heeft geen vondsten. Spoor 6 is een (paal-)kuil van circa 60 cm diep en bevatte geen vondsten. Spoor 12 is een greppel die op basis van de vondsten (vnr 45) in de late Middeleeuwen gedateerd kan worden (afb. 2.2).

Sleuf 3

In sleuf 4 zijn geen sporen aangetroffen. Wel is hier de restgeul van de Romeinse Rijn gevonden.

Sleuf 4

In sleuf 4 zijn geen sporen aangetroffen.

Sleuf 5

In sleuf 5 is één spoor aangetroffen (afb. 2.2). Het betreft een kuil (spoor 1) van 20 cm diep die op basis van de vondsten (vnr 8) uit de late IJzertijd-vroeg Romeinse tijd dateert. Het spoor bevatte ook botmateriaal. Verder is een dagzomende natuurlijke laag (spoor 3), waarin materiaal (vnr 4) uit de late IJzertijd-vroeg Romeinse tijd werd aangetroffen.

Sleuf 6

In sleuf 6 zijn zes sporen aangetroffen (afb. 2.2). Spoor 1 is vermoedelijk een (paal-)kuil, zonder vondsten. Spoor 3 is vermoedelijk een kuil en op basis van de vondsten (vnr 10) dateert deze uit de late Middeleeuwen. Spoor 6, is vermoedelijk een kuil waar geen vondsten uit zijn geborgen. Spoor 4 is een greppel die op basis van de vondsten (vnr 11) laatmiddeleeuws is. Spoor 10 en 11 zijn waarschijnlijk (paal-)kuilen waarin geen vondsten zijn aangetroffen. Spoor 12 is een greppeltje zonder vondsten. Spoor 9 is een greppel die op basis van de vondsten (vnr 13) laatmiddeleeuws is. Spoor 13 is ook een greppel die ondanks het ontbreken van vondsten door de samenhang met spoor 9 eveneens laatmiddeleeuws is.

Sleuf 7

In sleuf 7 zijn geen sporen aangetroffen.

Sleuf 8

In sleuf 8 zijn geen antropogene sporen aangetroffen, wel dagzomende natuurlijke lagen zonder vondsten.

Sleuf 9

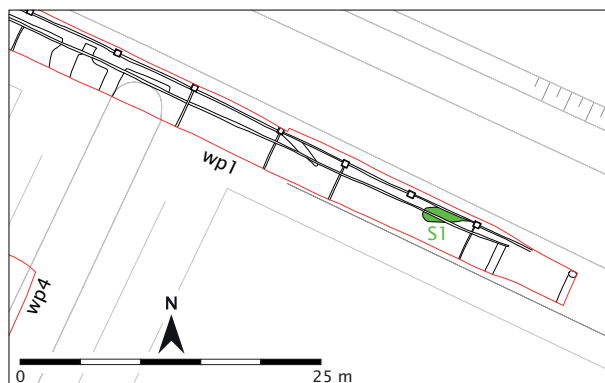
In sleuf 9 zijn de meeste sporen aangetroffen, in totaal zestig (afb. 2.3). Spoor 1 t/m 3 zijn greppels die op grond van de vondsten (vnrs 18 en 19) uit de vroege Middeleeuwen dateren. Spoor 11, 12 en 13 zijn greppels zonder vondsten waardoor een datering niet is te geven. Spoor 6 is een kuil of restant van de greppel (spoor 1) en dateert op basis van de vondsten (vnr 17) uit de vroege Middeleeuwen. Spoor 15 t/m 24 zijn vermoedelijk (paal-)kuiltjes die, evenals sleuf 9, spoor 28, onderdeel uit lijken te maken van een stakenrij. Spoor 26 is een greppel zonder vondsten, maar zou gezien zijn oriëntatie (haaks op spoor 29) uit de vroege Middeleeuwen kunnen dateren. Spoor 29 is eveneens een greppel en dateert op basis van de vondsten (vnr 21) uit de vroege Middeleeuwen. De stakenrij, sleuf 6 spoor 30, lijkt hiermee geassocieerd en zou op die gronden ook uit de vroege Middeleeuwen dateren. Spoor 27 is vermoedelijk een kuil, geen vondsten aangetroffen. Spoor 31 t/m 60 zijn vermoedelijk (paal-)kuilen, geen vondsten aangetroffen.

Sleuf 10

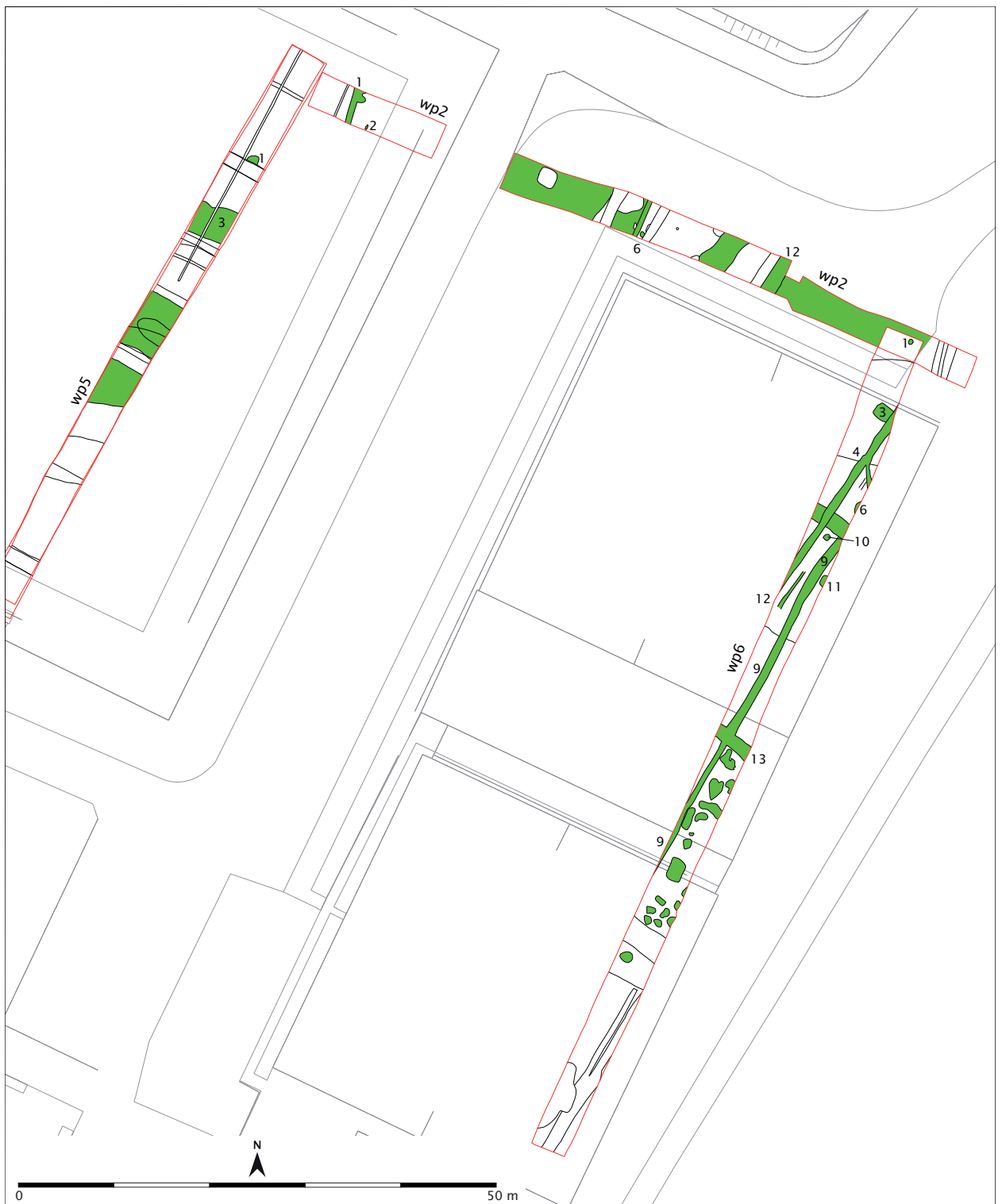
In sleuf 10 zijn twee sporen aangetroffen. Spoor 2 en 3 zijn greppels waar uit geen vondsten zijn geborgen.

Sleuf 11

In sleuf 11 is één mogelijk spoor aangetroffen. Het betreft waarschijnlijk de onderkant van een greppel. Er zijn geen vondsten aangetroffen.

Afb. 2.1 Uitsnede van de allesporenkaart. Spoor 1 in sleuf 1.

Afb. 2.2 Uitsnede van de allesporenkaart. Het noordoostelijke deel van het onderzoeksgebied.

Sleuf 12

In sleuf 12 zijn geen sporen aangetroffen.

Sleuf 13

In sleuf 13 zijn 26 sporen aangetroffen (afb. 2.3). Spoor 2 is een greppel waaruit geen vondsten afkomstig zijn.

Spoor 1 t/m 24 zijn vermoedelijke (paal-)kuiltjes. Spoor 26 is vermoedelijk een (paal-)kuil.

Sleuf 14

In sleuf 14 zijn drie sporen aangetroffen (afb. 2.3). Spoor 1 is vermoedelijk een kuil, vondsten ontbreken. Spoor 3 en 4 zijn greppels met vondsten (vnr 29 en 30) uit de vroege Middeleeuwen. Spoor 2 is een dagzomende laag met vondsten (vnr 31) uit de vroege Middeleeuwen.

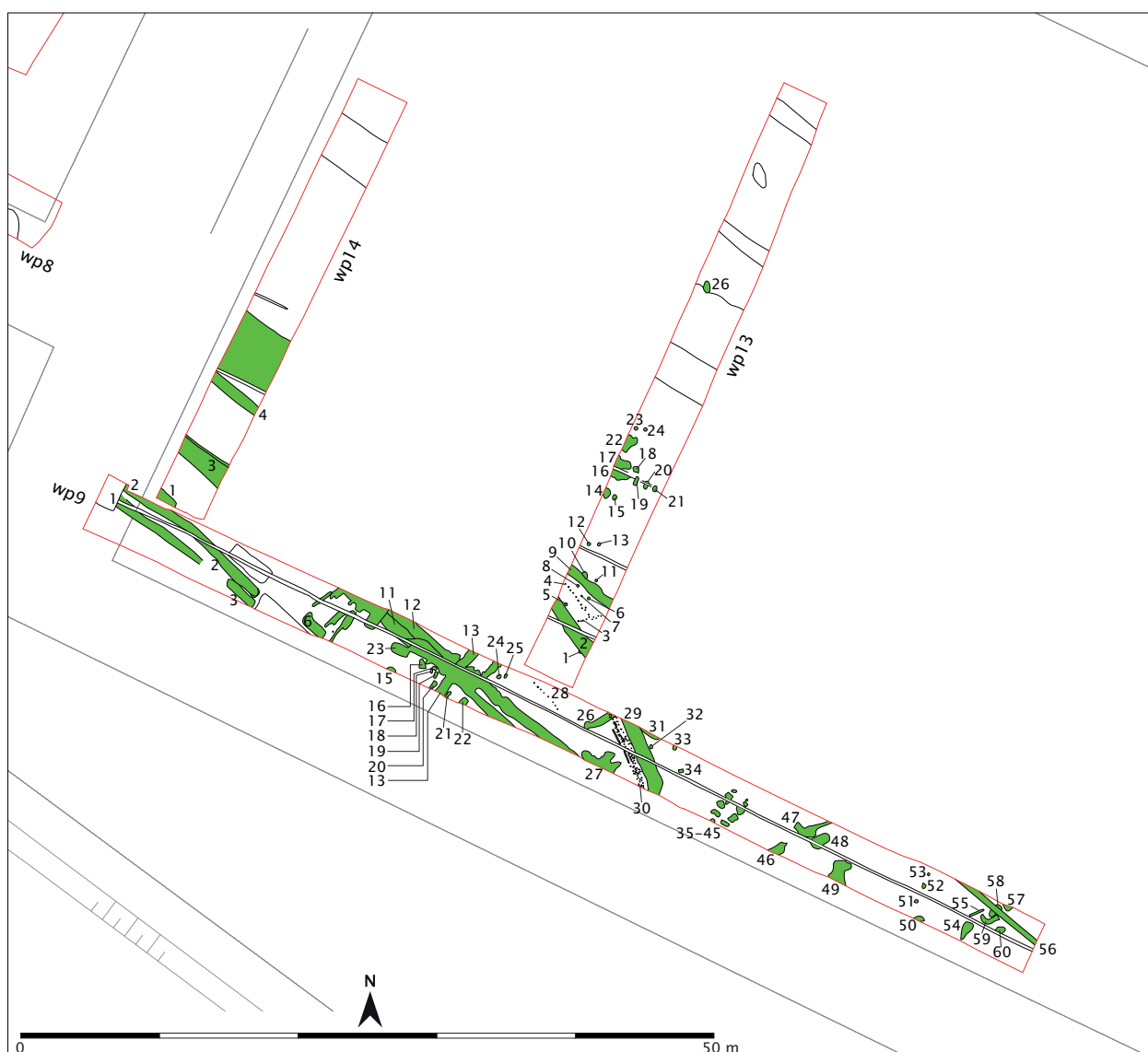
Sleuf 15

In sleuf 15 zijn geen sporen aangetroffen.

2.2 Sporen en structuren

Hoewel op basis van het proefsleuvenonderzoek geen structuren kunnen worden gereconstrueerd, zijn er wel concentraties van gebruik en/of bewoning binnen het onderzoeksterrein aan te wijzen. Op grond van het booronderzoek in 2003 werd verondersteld dat de late IJzertijd/ vroege Romeinse tijd bewoning ten noorden van de sportvelden zich naar het zuiden toe uit zou kunnen strekken tot aan de oevers van de Romeinse rivierloop. Op basis van de bij het proefsleuvenonderzoek aangetroffen sporen en vondsten inderdaad zo te zijn en is daarmee de begrenzing van de nederzetting vastgesteld.

In het oostelijk deel van het onderzoeksterrein zijn laatmiddeleeuwse sporen in de vorm van greppels en kuilen aangetroffen. Deze dateren rond 1200 en kunnen daarmee mogelijk in verband gebracht worden met de laatmiddeleeuwse sporen van LR41/42, die uit dezelfde periode dateren.

Afb. 2.3 Uitsnede van de allesporenkaart. Het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied.

In het zuidelijk deel van het plangebied zijn vroegmiddeleeuwse resten aangetroffen die in verband gebracht kunnen worden met de nederzetting ten zuidwesten van het sportterrein. Aangezien een groot deel van de sporen door het slechte weer niet gecoupeerd kon worden en daardoor daterend vondstmateriaal ontbreekt, lijkt het merendeel van de sporen te dateren uit de vroege Middeleeuwen. Een boven de sporen aangetroffen laag lijkt deze datering te bevestigen. Deze laag lijkt een vroegmiddeleeuwse cultuurlaag te zijn die bij de aanleg van de sportvelden is omgewoeld. De laag bevat niet alleen aardewerk, maar ook andere vondsten zoals de beugelfibula.

2.3 Vondstmateriaal

De categorie aardewerk omvat in totaal 272 scherven, waarvan 139 handgevormd late IJzertijd/vroeg Romeins, één slingerkogel (afb. 2.4), 19 handgevormd en gedraaid vroegmiddeleeuws, 75 scherven laatmiddeleeuws en 19 scherven postmiddeleeuws aardewerk afkomstig van één papkommetje. Alle aardewerk is van goede kwaliteit.

De categorie metaal bestaat uit 26 (fragmenten van) voorwerpen uit de verschillende perioden. Het merendeel hiervan betreft (post-) middeleeuws en modern materiaal. Uit de Romeinse tijd dateert een bronzen verbindingsring (onderdeel van een ketting). Uit de vroege middeleeuwen (zesde eeuw) is een zeldzame en complete beugelfibula met rechthoekige kopplaat en een voet in de vorm van een gestileerde drakenkop afkomstig (afb. 2.5). Een fragment van een ijzeren sleutel en een groot fragment van een gesp komen uit laat middeleeuwse sporen.

Afb. 2.4 Slingerkogel, circa 2x vergroot weergegeven.

Afb. 2.5 Vroegmiddeleeuwse fibula.

Afb. 2.6 Slijpsteen.

Afb. 2.7 Tegulafragment met legioensstempel.

Het botmateriaal bestaat uit in totaal 122 fragmenten onverbrand dierlijk bot, uit de diverse perioden. Het botmateriaal is goed geconserveerd.

Van natuursteen zijn in totaal 6 stukken, waaronder één slijpsteen en een stuk leisteen, verzameld (afb. 2.6). Alle natuursteen is goed bewaard gebleven.

Tot slot bestaat de categorie bouwmetaal uit in totaal zes stukken verbrande leem en in totaal twaalf fragmenten baksteen, waaronder vijf fragmenten van Romeinse daktegels. Eén daarvan heeft een legioenstempel (afb. 2.7).

Voor het fysisch geografisch onderzoek zijn vier ¹⁴C monsters genomen voor de datering van de restgeul.

2.4 Fysisch geografisch onderzoek

M. van Dinter

Profielwand sleuf 3

Aan de westzijde van het opgravingsterrein is een komvormige laagte aangetroffen (afb. 2.8). Deze komvorm is circa 20 m breed en reikt in elk geval tot 1,5 m -NAP. De komvorm is opgevuld met een pakket kalkrijke, matig tot sterk siltige klei (Ks3-4) met daar bovenop achter-eenvolgens een circa 10 cm dik pakket kalkrijke gyttja en een circa 30 cm dik pakket kalkloze, wak kleiig veen (Vk1). Het geheel wordt afgedekt door een circa 30 cm dik pakket zwartgrijze laag kalkloze, sterk humeuze, zwak siltige klei (Ks1 H3). De top van dit pakket bevindt zich op maximaal 1,58 m -NAP. Daar bovenop liggen kalkloze kleipakketten, namelijk een dun pakket zwak siltige klei (Ks1) en een dik pakket sterk siltig klei (Ks3).

De basis van het pakket gyttja en de top en basis van het veenpakket zijn bemonsterd voor ¹⁴C-analyse (vnr 41-43). De ¹⁴C-dateringen van het monster uit het onderste deel van de gyttja (vnr 43) leverde een uitkomst van 1981 ± 30 (tabel 2.1). Gekalibreerd levert dit een datering met een betrouwbaarheid van 95% tussen 146 cal BC en 76 cal AD, ofwel in de late IJzertijd of vroeg-Romeinse tijd. De ¹⁴C-dateringen uit de top van de venige klei (vnr 41) leverde uitkomsten van 1772 ± 30 (tabel 2.1). Gekalibreerd levert dit een datering met een betrouwbaarheid van 95% tussen circa 138 en 343 cal AD, ofwel in de midden tot laat Romeinse tijd.

Interpretatie

De komvorm wordt geïnterpreteerd als restgeul. Uit de ¹⁴C-datering blijkt dat de restgeul al begint te verlanden in de late IJzertijd of vroeg-Romeinse tijd. De restgeul is ook aangeboord direct ten westen van de sportvelden (afb. 2.9).³ Daaruit blijkt dat de zandige en siltige kleilagen zich op het diepste punt van de restgeul tot circa 3 m -NAP voortzetten. De restgeul is circa 55 m breed.

Profielwand sleuf 5

In de profielwand sleuf LR80-sleuf 5 verschilt de ondergrond in het noordelijke deel sterk ten opzichte van het zuidelijke deel. In het noordelijke deel bestaat de basis van het profiel uit een circa 50 cm dik pakket kalkrijke, sterk siltige klei met daarin enkele, dunne, horizontale zandlaagjes (Ks4). Naar boven toe wordt het pakket minder siltig en gaat over in een circa 20 cm dik pakket kalkrijke matig tot sterk siltige klei (Ks2-3). Daarop ligt een 20-30 cm dik pakket zwartgrijs gekleurd, kalkloze, humeuze, zwak siltige klei (Ks1 H2). De top van dit pakket bevindt zich op circa 0,1 m -NAP. Deze laag wordt afgedekt door een pakket kalkloze, zwak siltige klei (Ks1). De top hiervan is opgenomen in de bouwvoor. Uit een boring blijkt dat het pakket siltige klei dat zich aan de basis van het profiel bevindt zich nog circa 20 cm naar beneden toe voorziet en dan overgaat in een circa 30 cm dik pakket kalkhoudende, zwak siltige klei (Ks1). Daaronder ligt een donkerbruin pakket kalkloos, sterk kleiig veen (Vk3). In het centrale deel van de sleuven wordt deze vegetatiehorizont afgesneden en ten zuiden van dit punt bestaat de basis van het profiel uit een donkergrijs pakket slappe, kalkrijke, zwak humeuze, sterk tot uiterst siltige klei (Ks3-4 H1) met horizontale zandlagen. Dit pakket is bemonsterd voor ¹⁴C-analyse (vnr LR80-39). Helaas waren er te weinig zaden in deze monsters aanwezig en leverde de datering geen uitkomst op door gebrek aan voldoende koolstof. Verder bevatte dit pakket archeologische indicatoren, zoals aardewerk uit de late ijzertijd/vroeg-Romeinse tijd en kiezels (vnr LR80-40).

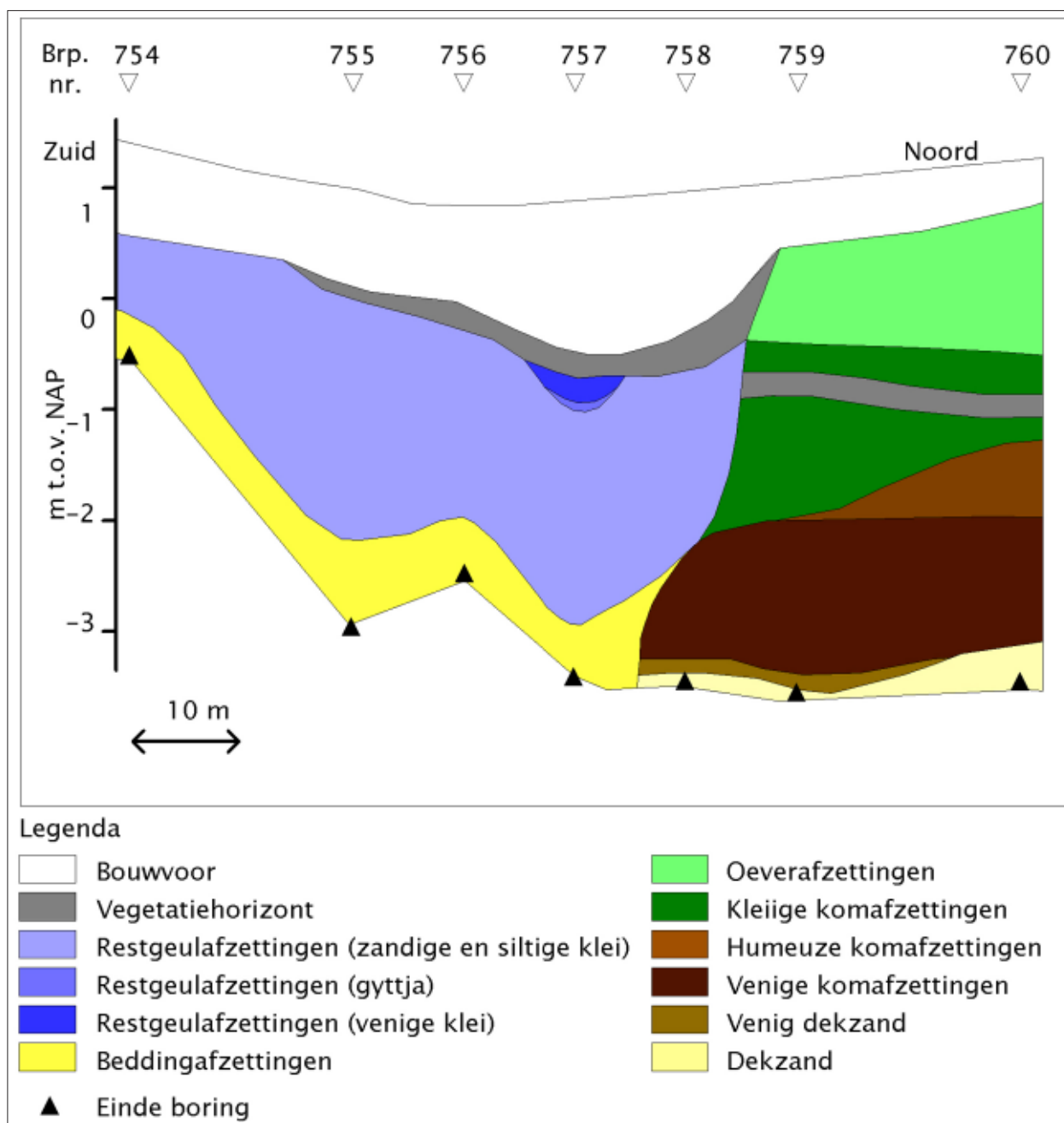
Dit pakket wordt naar boven toe minder humeus en gaat over in een pakket uiterst siltig tot matig zandig kleipakket (Ks4 - Kz2). In dit pakket is een slingerkogeltje uit de vroeg-Romeinse tijd aangetroffen (vnr. LR80-38). Daarnaast is in dit pakket een monster geslagen voor OSL-datering (vnr LR84-38), maar dit monster is niet ingestuurd voor datering. Naar het zuiden toe gaat het humeuze pakket over in een kalkrijk zandpakket met horizontale kleilagen (Zs1).

Monster	Lab. code	Uitkomst ¹⁴ C-datering	Delta 13C	X/Y/Zmv coördinaten (m)	Monsterdiepte (m t.o.v NAP)
Basis gyttja restgeul Oude Rijn (vnr 43)	SUERC 54220 (GU34485)	1981 ± 30 BP	28.6	132.657/456.420/1.02	1,28-1,20
Top veenlaag restgeul Oude Rijn (vnr 41)	SUERC 54219 (GU34484)	1772 ± 30 BP	25.0	132.657/456.420/1.02	0,90-0,85

Tabel 2.1 Uitkomst van ¹⁴C-dateringen van de restgeul in sleuf 3 van LR80.

Afb. 2.8 De westelijke profielwand in sleuf 3 met daarin zichtbaar de met venige afzettingen opgevulde restgeul.

Afb. 2.9 Lithogenetisch profiel over de restgeul direct ten westen van sportvelden op basis van boringen van Schorn (1999).

3 Voorlopige beantwoording onderzoeksvragen

Voorafgaand aan het onderzoek zijn de hierna volgende vragen in het PvE geformuleerd:

- Zijn er archeologische resten aanwezig in het plangebied? Zo ja, wat is de aard, datering, fysieke kwaliteit (gaafheid en conserveringstoestand), horizontale begrenzing, diepteligging en omvang van de aanwezige archeologische resten?

Ja, er zijn archeologische resten in het plangebied aangetroffen. Het gaat daarbij om greppels, (paal-) kuilen en stakenrijen uit verschillende perioden.

De datering van de sporen is voorlopig en gebaseerd op een ruwe determinatie van het vondstmateriaal, locatie en oriëntatie van de sporen en een onderlinge vergelijking van kleur en textuur. De sporen in het noorden van het onderzoeksgebied dateren uit de late IJzertijd- vroeg Romeinse tijd en uit de late Middeleeuwen. De sporen in het oosten van het onderzoeksgebied dateren uit de late Middeleeuwen (op basis van het materiaal rond 1200 na Chr.).

De sporen in het zuiden van het onderzoeksgebied dateren uit de vroege Middeleeuwen.

De sporen bevinden zich onder de ophogingslaag van de sportvelden, en zijn goed geconserveerd.

- Indien geen archeologische resten aanwezig zijn: wat is de verklaring voor het ontbreken ervan afgezet tegen de resultaten van eerdere opgravingen in de directe omgeving van het sportpark en het booronderzoek op het sportpark? In welke mate zijn de onderzoeksgebieden verstoord?

In een brede strook van circa 150 tot 170 m van noordwest naar zuidoost zijn geen sporen aangetroffen, anders dan natuurlijke afzettingen van de rivier. In het profiel van sleuf 5 is echter geen restgeul aangetroffen, hoewel dit wel voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek werd verwacht. Wel zijn uit verschillende perioden afzettingen gevonden die in verband kunnen worden gebracht met rivieractiviteit, zoals overstromingsfasen. In het zuidelijk deel van het profiel van sleuf 3 is wel een restgeul aangetroffen. De datering hiervan is nog niet bekend. Kennelijk is juist in deze strook de Oude Rijn op een aantal momenten behoorlijk in beweging geweest en heeft zich daarbij een aantal keren verplaatst, om daarna ten zuiden van het onderzoeksterrein te eindigen. Met de bewegingen van de rivier zijn waarschijnlijk delen van de late IJzertijd/vroeg Romeinse nederzetting verspoeld, getuige de laag bruine

zavel met daarin handgevormd aardewerk en de slingerkogel die in sleuf 5 zijn gevonden. De laatmiddeleeuwse sporen aan de oostzijde van het onderzoeksterrein (sleuf 6) lijken niet aangetast, en dateren uit de twaalfde-dertiende eeuw. In deze periode is de Oude Rijn dan ook niet meer actief.

- Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?

De bij eerdere onderzoeken vastgestelde geologische/bodemkundige opbouw blijft gehandhaafd.

Het onderzoeksgebied van sportpark Terweide ligt aan de noordzijde van de ca. 2 km brede stroomrug van de Oude Rijn. De bodem van het perceel van het sportpark bestaat grotendeels uit oeverafzettingen (zavel en lichte klei) op beddingafzettingen (zand) (zogenaamde Fs1-gronden). De bodem aan de noordzijde van het onderzoeksterrein bestaat daarentegen uit oeverafzettingen op komafzettingen (klei en veen) (zogenaamde Fs5-gronden). De overgang van de Fs1- naar de Fs5-gronden bevindt zich ter hoogte van de (vermoedelijk Romeinse) restgeul.

Uit de twee gedocumenteerde profielen blijkt dat de rivier zich ter hoogte van het onderzoeksgebied van noord naar zuid heeft bewogen en daarbij oudere afzettingen heeft omgewerkt.

De restgeul in sleuf 3 wordt overdekt door een bruine gewone tot lichte zavel met oer, die zich direct onder de bouwvoor bevindt. Daaronder ligt een grijze matige zware klei met schelpfragmentjes. Deze laag overdekt een grijze slappe licht humeuze zavel.

In het profiel van sleuf 5 bestaat de eerste laag direct onder de bouwvoor uit een grijsbruine kalkrijke zware zavel. Deze overdekt een mogelijke insnijding van een restgeul. In het pakket werd handgevormd late IJzertijd/vroeg Romeins aardewerk aangetroffen en een slingerkogeltje, vergelijkbaar met de exemplaren die in grote aantallen bij het onderzoek LR42 en LR75 zijn aangetroffen. Het pakket zware zavel overdekt eveneens een laklaag, die zich buiten de mogelijke insnijding van de restgeul bevindt. Onder de laklaag is een pakket grijsbruine matig zware klei aangetroffen, en daaronder bevindt zich weer de grijze slappe licht humeuze zavel die ook in sleuf 3 is gezien.

- Valt er iets te zeggen over de functionele ligging van de inheems-Romeinse, vroegmiddeleeuwse en laatmiddeleeuwse nederzettingen in het landschap (geografische ligging)?

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn te beperkt om hier een sluitend antwoord op te kunnen geven. Toch kan gesteld worden dat locatiekeuze voor de nederzettingen waarschijnlijk bepaald is door de aanwezigheid en plaats van de rivier. Deze heeft in feite ook voor een ruimtelijke begrenzing gezorgd. De nederzettingen in de late IJzertijd/vroeg Romeinse tijd en de vroege Middeleeuwen bevinden zich ten noorden en ten zuiden van de rivier, terwijl voor de late Middeleeuwen geldt dat de rivier alleen nog indirect van invloed is.

- Kan op basis van de aangetroffen archeologische resten, de ruimtelijke begrenzing en de fysieke kwaliteit een selectiebesluit worden genomen ten aanzien van de op te graven terreindelen?

Ja, op basis van de resultaten van het nu uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kan een selectiebesluit worden genomen: zie advieskaart.

- Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de conserveringstoestand van het vondstmateriaal?

Het aardewerk, bot, natuursteen en metaal is van goede kwaliteit.

- Wat zeggen de archeologische sporen en het vondstmateriaal over de aard van de vindplaatsen? Is er op het te onderzoeken perceel ooit bewoning geweest of hebben er slechts agrarische (of andere) activiteiten plaatsgevonden?

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn te beperkt om hier een sluitend antwoord op te kunnen geven. Toch lijkt voorlopig geconcludeerd te kunnen worden dat de drie aangetroffen vindplaatsen in verband kunnen worden gebracht met bewoning, en niet alleen agrarische of andere activiteiten. De late IJzertijd-vroeg Romeinse nederzetting van LR41/42 lijkt zich inderdaad verder uit te strekken naar het zuiden, en er lijkt een vervolg van de vermoedelijke huisgreppels te zijn aangetroffen. Indien dit het geval is, is hier inderdaad gewoond, terwijl de meer agrarische en ambachtelijke activiteiten ten noorden van de nederzetting hebben plaatsgevonden. Voor de vroegmiddeleeuwse nederzetting (o.a. LR8) geldt dat deze zich inderdaad in noordelijke richting uitstrekt. In het noorden wordt deze nederzetting begrensd door een nederzettinggreppel. Verder zijn sporen aangetroffen die mogelijk te maken hebben met ambachtelijke of agrarische activiteiten.

Voor de laatmiddeleeuwse bewoning kan worden vastgesteld dat op het onderzoeksterrein sporen van een boerderij zijn aangetroffen en dat deze een onderdeel zijn van het boerderijlint langs de Hogeweide. Gezien de datering van rond 1200 lijkt dit samen te vallen met de datering van de sporen die tijdens het onderzoek LR41/42 zijn aangetroffen. De toen aangetroffen hooiberg lijkt nu

met de nu aangetroffen bewoningssporen in verband te kunnen worden gebracht.

- Welke activiteiten zijn ter plaatse uitgevoerd, uitgaande van de sporen en vondsten?

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn te beperkt om hier een antwoord op te kunnen geven. Gezien de plattegrond van de nederzetting LR41/42 moeten de te verwachten huisplattegronden toch wel ter plaatse van de binnen het plangebied gelegen groenstrook liggen. Het proefsleuvenonderzoek heeft immers aangetoond dat de bodemopbouw in dit deel van het onderzoeksgebied nog intact is.

Voor wat betreft de (zeer waarschijnlijk) Romeinse geul zijn er nog enkele specifieke vragen toegevoegd:

- Wat zijn de afmetingen van de restgeul (breedte en diepte)?

Er is één restgeul in het profiel van sleuf 3 gedocumenteerd. Deze is circa 20 m breed en minimaal 3 m diep ten opzichte van het maaiveld (minimaal 1,50 m -NAP). Mogelijk is een insnijding van de restgeul eveneens in het zuidelijk deel van het profiel in sleuf 5 gedocumenteerd. Of het hier om een restgeul gaat is echter niet zeker.

- Is het een hoofdgeul van de Rijn of een andersoortige geul?

Waarschijnlijk gaat het inderdaad om de hoofdgeul van de Rijn.

- Dateert de geul (zoals wordt verwacht) uit de Romeinse periode?

De geul dateert zoals verwacht uit de Romeinse periode. De basis van het pakket gyttja en de top en basis van het veenpakket zijn bemonsterd voor ¹⁴C-analyse. De ¹⁴C-dateringen van het monster uit het onderste deel van de gyttja leverde een datering op tussen 146 cal BC en 76 cal AD, ofwel in de late IJzertijd of vroeg-Romeinse tijd. De ¹⁴C-dateringen uit de top van de venige klei leverden een datering op tussen circa 138 en 343 cal AD, ofwel in de midden tot laat Romeinse tijd.

- Was er een vorm van beschoeiing in de geul aanwezig?

Er is geen beschoeiing aangetroffen.

- Is er vondstmateriaal in de geulafzettingen aanwezig?

Er is geen vondstmateriaal in de geulafzettingen aangetroffen.

- Bevinden er zich Romeinse sporen op de oevers van de geul?

Er zijn geen Romeinse sporen op de oevers van de geul aangetroffen.

- Kan de exacte ligging van het splitspunt van hoofdgeul en de crevasse worden vastgesteld?

Nee, aangezien de crevasse buiten het bereik van het proefsleuvenonderzoek is gebleven, kan de ligging van de doorbraak niet worden vastgesteld.

- Zijn er nog meer geulen in het plangebied aanwezig?

Ja, vermoedelijk bevindt zich een noord-zuid georiënteerde (mogelijk vroeg) middeleeuwse geul in sleuf 2. Mogelijk gaat het om de geul die als reactiveringsfase in de crevassegeul van LR42 gezien is.

Voor wat betreft de inheems-Romeinse nederzetting zijn de volgende aanvullende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Strekt deze nederzetting zich in zuidelijke richting uit tot aan de Romeinse restgeul van de Rijn?

De nederzetting van LR42 lijkt zich inderdaad in zuidelijke richting uit te strekken. Daarbij dient te worden opgemerkt dat een deel van de nederzetting vermoedelijk is aangetast door werking van de rivier.

- Zijn er in het plangebied beddingafzettingen aanwezig uit de tijd van de nederzetting? Zo ja, is hierin vondstmateriaal aanwezig?

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen beddingafzettingen aangetroffen uit de tijd van de nederzetting. In zoverre dat de crevassegeul van LR42 buiten het bereik van het proefsleuvenonderzoek is gebleven, en er wel een restgeul in het zuidelijke deel van sleuf 3 is aangetroffen. Deze begint te verlanden in de periode waarin de nederzetting mogelijk aanwezig is. Materiaal uit de tijd van de nederzettingen is wel aangetroffen in andersoortige afzettingen van de rivier, en lijken in verband te kunnen worden gebracht met overstromingen die hebben plaatsgevonden toen de nederzetting verlaten was.

- Is er op het te onderzoeken perceel ooit bewoning geweest of hebben er slechts agrarische (of andere) activiteiten plaatsgevonden, zoals bij LR42 het geval lijkt te zijn?

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn te beperkt om hier een antwoord op te kunnen geven. Vermoedelijk heeft in dit deel van het plangebied een aantal boerderijen gestaan.

- In het geval van bewoning: zijn er huisplattegronden en bijgebouwen aan te wijzen?

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn te beperkt om hier een antwoord op te kunnen geven.

- Is er een grafveld behorend tot de nederzetting aanwezig op het opgravingsterrein?

Nee, er is vooralsnog geen aanwezigheid van een grafveld aangetoond.

Voor wat betreft de vroegmiddeleeuwse bewoning zijn de volgende aanvullende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Houden eventueel vroegmiddeleeuwse sporen verband met de eerder opgegraven vroegmiddeleeuwse nederzetting ten zuidwesten van het huidige plangebied (o.a. LR8)? Of is er juist een relatie met de vroegmiddeleeuwse sporen aan de noordoostzijde van het sportpark (LR41)?

De vermoedelijk vroegmiddeleeuwse sporen houden gezien hun oriëntatie en ligging ten zuiden van de zone waarin de rivieractiviteit is waargenomen eerder verband met de ten zuidwesten van het huidige onderzoeksgebied gelegen nederzetting (o.a. LR8).

- Is er een grafveld behorend tot de nederzetting aanwezig op het opgravingsterrein?

Nee, er zijn geen aanwijzingen voor een grafveld (in de buurt van) het plangebied aangetroffen.

- Is er op het te onderzoeken terrein bewoning geweest, zoals tijdens LR8 is aangetoond? Of bevinden we ons hier in de periferie van de nederzetting en waren hier juist ambachtelijke activiteiten gesitueerd, waar de vierkante greppelstructuur van LR63 op lijkt te duiden?

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn te beperkt om hier een antwoord op te kunnen geven.

Voor wat betreft het laatmiddeleeuwse bewoningslint langs de Hogeweide zijn de volgende aanvullende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Bevinden zich binnen het plangebied archeologische resten uit de volle en late Middeleeuwen? Zo ja, waaruit bestaan deze? Kan de aanvangsdatering van de bewoning in de elfde of twaalfde eeuw worden geplaatst? Is er sprake van een boerenerf of is er andersoortige bewoning geweest?

Ja, er bevinden zich archeologische resten zoals kuilen en greppelsystemen in een strook evenwijdig aan de Hogeweide. Op basis van een eerste datering van het vondstmateriaal dateren de sporen uit de twaalfde-derdiende eeuw. Het proefsleuvenonderzoek is echter te

beperkt van omvang om hier een antwoord op te kunnen geven.

- Bevinden zich binnen het plangebied archeologische resten en sporen uit de post Middeleeuwen en de Nieuwe tijd? Zo ja, waaruit bestaan deze? Wat is de einddatering van de bewoning/activiteiten op dit perceel? Zijn er één of meerdere hiaten in de bewoningsgeschiedenis van dit perceel?

Ja, er bevinden zich sporen uit de post Middeleeuwen in het zuidoosten van het onderzoeksgebied, in de vorm van een brede greppel. Deze wordt voorlopig gedateerd in de zeventiende/achttiende eeuw op basis van het aardewerk. Verder bevinden zich over het hele terrein postmiddeleeuwse greppels die vrijwel overal in Leidsche Rijn worden aangetroffen.

- Kan op basis van de sporen en (met name) de vondsten worden aangetoond dat het boerderijlint op kapittelgrondgebied lag? Is er sprake van een meer dan gemiddelde luxe, rijkdom of sociale status?

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn te beperkt om hier een antwoord op te kunnen geven.

- Zijn de aangetroffen sporen onder te verdelen in perioden en/of fasen?

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn te beperkt om hier een antwoord op te kunnen geven.

- Hoe dik is een eventuele ophogingslaag? Tot op welke diepte t.o.v. NAP bevindt deze zich?

Er is geen ophogingslaag tijdens het proefsleuvenonderzoek waargenomen.

- Zijn er aanwijzingen voor menselijke activiteiten die niets van doen hebben met het boerderijlint, bijvoorbeeld allerlei ambachten, zoals de productie van aardewerk of metalen voorwerpen?

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn te beperkt om hier een antwoord op te kunnen geven.

4 Waardestelling en advies

4.1 Waardestelling

Beleving

Aangezien de vindplaatsen niet zichtbaar zijn en te oud zijn om herinnerd te kunnen worden wordt aan het criterium belevingswaarde niet voldaan.

Fysieke kwaliteit

Voor zover sporen zijn aangetroffen en zijn onderzocht kan worden vastgesteld dat deze voor alle perioden redelijk tot goed bewaard zijn gebleven. Wel lijkt het mogelijk dat een deel van de vroeg Romeinse nederzetting beschadigd kan zijn door rivieractiviteit. Voor de vroegmiddeleeuwse nederzetting geldt dat hier waarschijnlijk bij de aanleg van de sportvelden de cultuurlaag is verstoord, maar sporen lijken vooralsnog intact. Vastgesteld kon worden dat er op het terrein eigenlijk weinig sprake is van recente verstoringen. De geborgen vondsten blijken van goed kwaliteit.

Inhoudelijke kwaliteit

Voor de drie vindplaatsen geldt dat ze relatief zeldzaam zijn. De waarde van de vindplaatsen schuilt vooral in het feit dat voor drie nederzettingen uit drie verschillende periode aanvullende informatie verkregen kan worden omtrent de ruimtelijke omvang, indeling en aard van de nederzettingen. Ook kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan het inzicht in de ontwikkeling van nederzettingen per onderscheiden periode binnen de regio.

Nu de begrenzing van de late IJzertijd/vroeg Romeinse nederzetting in beeld is gekomen kan het ontbrekende deel onderzocht worden en het geheel gecompleteerd. In het verleden is een aantal functioneel van elkaar gescheiden zones binnen de nederzetting aangetroffen. Zo is recentelijk een ambachtelijke zone met aanwijzingen voor aardewerkproductie en metaalbewerking opgegraven. Het

deel van de nederzetting dat in 2003 is onderzocht is, door de vondst van onder andere een aantal opslagplaatsen, agrarisch van karakter. In de zone onder de sportvelden ligt hoogst waarschijnlijk het deel van de nederzetting met een of meer boerderijen. De opgraving van dit gebied is dan ook van groot belang om de vorm en functie van de nederzetting te kunnen begrijpen.

De bewoning dateert uit de vroeg Romeinse tijd, de periode net voor de komst van de Romeinen en de opbouw van de grens of limes. De vondsten uit de nederzetting bevatten aanwijzingen voor de aanwezigheid van een uit het noorden afkomstige groep Chauken die zich in deze contreien vestigen en duidelijk banden hebben met het Romeinse leger. Het onderzoek naar deze en vergelijkbare vroeg Romeinse nederzettingen in Leidsche Rijn is een van de speerpunten van het onderzoek in Leidsche Rijn en is niet alleen van lokaal maar ook van nationaal belang.

Voor de vroegmiddeleeuwse vindplaats geldt dat de ontdekking van bewoning uit deze periode in Leidsche Rijn een vrij recent verschijnsel is. In tegenstelling tot wat werd verwacht na de inventarisaties in de jaren '90, blijken er meer vindplaatsen uit de vroege Middeleeuwen bij te komen en ook de aard van de vindplaatsen blijkt anders dan verwacht. De bij de sportvelden aangetroffen sporen lijken bij een ten zuidwesten van de sportvelden gelegen nederzetting te horen met een opvallend vroege begindatering. De toenmalige bewoners lijken de pioniers van vroegmiddeleeuws Leidsche Rijn te zijn nadat de Romeinen deze streken hebben verlaten. De nederzetting ontwikkelt zich tot in de zevende eeuw en lijkt daarna te worden verlaten. Met name de vroege aanvang maakt het onderzoek naar deze nederzetting van groot belang voor het onderzoek naar de ontwikkeling van landschap en bewoning in de vroege Middeleeuwen.

Op het moment wordt door team Erfgoed gewerkt aan de uitwerking van een aantal in het verleden uitgevoerde

Waarden	Criteria	Scores
Beleving	Schoonheid	0
	Herinneringswaarde	0
Fysieke kwaliteit	Gaafheid	2 á 3
	Conservering	2 á 3
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	1 á 2
	Informatiewaarde	2 á 3
	Emsemblewaarde	2 á 3
	Representativiteit	1 á 2

Tabel 4.1 Selectiecriteria.

Afb. 4.1 Advieskaart met de omvang van de zones waar verder archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

opgravingen in Leidsche Rijn. Een van deze onderzoeken betreft de vroegmiddeleeuwse nederzetting die in 1999 is gevonden bij de aanleg van een brug over de Rijn Kennemerland Waterleiding. Het onderzoek naar de vroegmiddeleeuwse sporen onder de sportvelden vormt hierbij het ontbrekende puzzelstukje om het verhaal van een van de tot voor kort donkerste perioden van de geschiedenis in Leidsche Rijn te kunnen schrijven.

De laatmiddeleeuwse vindplaats is eveneens van grote inhoudelijke waarde. Langs de Hogeweide bevond zich in de volle en late Middeleeuwen een ca. 1,5 km lang boerderijlint, gelegen op grond in bezit van drie Utrechtse kapittels (dit zijn bestuurscolleges bestaande uit priesters verbonden aan de kathedraal of een van de kapittelkerken). In de jaren 2000-2006 is deze vindplaats voor ongeveer de helft opgegraven, wat een schat aan informatie heeft opgeleverd. Het lint is vanwege zijn omvang en zeer goede conservering uniek voor

gemeente Utrecht. Maar ook op nationaal niveau zijn er weinig middeleeuwse boerderijlinten met een vergelijkbaar belang opgegraven. De bewoning langs de Hogeweide heeft een aanvangsdatum in de elfde eeuw en loopt door tot in de twintigste eeuw. Binnen het onderzoek naar het boerderijlint langs de Hogeweide is deze vindplaats weer een nieuw element binnen het systeem en kan nader onderzoek bijdragen aan het vaststellen van de fasering en ontwikkeling van het geheel

Tezamen met het reeds uitgevoerde onderzoek zal het toekomstig archeologisch onderzoek van het deel van het boerderijlint onder sportpark Terweide ongetwijfeld meer duidelijkheid verschaffen over de datering, de verschuivingen in bewoning en de redenen daarvoor, alsmede de materiële cultuur en de sociale status van de bewoners.

4.2 Conclusie en selectieadvies

Door het proefsleuvenonderzoek zijn de locatie en begrenzing van de drie vindplaatsen uit drie verschillende perioden vastgesteld. Aan de noordkant van het onderzoeksterrein ligt het vervolg van de in 2003 aangetroffen nederzetting uit de late IJzertijd-vroeg Romeinse tijd.

Aan de oostzijde van bevinden zich sporen uit de late Middeleeuwen die onderdeel uitmaken van het eerder aangetroffen boerderijlint dat zich evenwijdig aan de Hogeweide uitstrekt.

Aan de zuidkant van het onderzoeksterrein bevinden zich de resten, in de vorm van een vermoedelijk verploegde cultuurlaag en sporen, van de vroegmiddeleeuwse nederzetting die eerder ten zuiden van het onderzoeksterrein is opgegraven.

De aangetroffen sporen en vondsten zijn van goede kwaliteit. Met de ontwikkeling van het terrein tot onderdeel van het tweede stadscentrum worden de aanwezige sporen bedreigd.

Behoud in situ is dan ook geen optie, het terrein zal immers met de uitvoering van de plannen volledig vergraven worden, waarbij de aanwezige sporen en resten zullen verdwijnen.

Geadviseerd wordt over te gaan tot een definitief archeologisch onderzoek en de drie aangegeven zones vlakdekend op te graven (afb. 4.1).

Noten

- 1 Door C.M.W. den Hartog, maart 2012.
- 2 Opgesteld door J.S. van der Kamp, gemeente Utrecht.
- 3 Schorn 1999: boring 754-760

Literatuur

Berendsen, H.J.A., *De genese van het landschap in het zuiden van de provincie Utrecht*, Utrechtse Geografische Studies 25, Utrecht 1982

Dielemans, L., *Boeren en Molenaars? Archeologisch onderzoek naar een laatmiddeleeuws erf aan de Strijlandweg, gemeente Utrecht*, Basisrapportage archeologie 45, Utrecht 2010

Haarhuis, H.F.A. en E.P. Graafstal, *Vleuten-Harmelen. Een archeologische kartering, inventarisatie en waardering*, RAAP-rapport 80, Amsterdam 1993

Hartog, C.M.W. den, *Sportpark Terweide 2. LR41-42: Archeologisch onderzoek Sportpark Terweide*, Basisrapportage 18, Utrecht 2009

Kamp, J.S. van der, De Grauwert. *Archeologisch onderzoek naar een laatmiddeleeuws omgracht complex*, Basisrapportage archeologie 1, Utrecht 2004

Kamp, J.S. van der, *Archeologisch proefonderzoek Sportpark Terweide. Inheems-Romeinse bewoning uit de eerste eeuw na Chr. ten noorden van de Limes*, Basisrapportage archeologie 3, Utrecht 2003

Kamp, J.S. van der, *Twee IJzertijdvindplaatsen langs de snelweg*, Basisrapportage archeologie 4, Utrecht 2004

Kamp, J.S. van der, *Laatmiddeleeuwse bewoning langs de Hogeweide. Archeologisch proefonderzoek i.v.m. verlegging Rijksweg A2*, Basisrapportage archeologie 7, Utrecht 2005a

Kamp, J.S. van der, *Langs de Hogeweide. Onderzoek van een laat- en postmiddeleeuws boerderijlint*, Basisrapportage archeologie 8, Utrecht 2005b

Kamp, J.S. van der, *Laatmiddeleeuwse bewoning langs de Hogeweide. Archeologisch onderzoek wegens de verlegging van de Waterleiding Rijn-Kennemerland*, Basisrapportage archeologie 10, Utrecht 2006a

Kamp, J.S. van der, *Wonen aan het water (deel I). Archeologisch onderzoek van een twaalfde-eeuwse nederzetting langs de restgeul van de Oude Rijn*, Basisrapportage archeologie 14, Utrecht 2006b

Colofon

Kamp, J.S. van der, *Wonen aan het water (deel II). Archeologisch onderzoek naar een laatmiddeleeuws, omgracht stenen huis in Leidsche Rijn*, Basisrapportage archeologie 15, Utrecht 2006c

Kamp, J.S. van der, *Boeren langs de Hogeweide. Een (post)middeleeuws boerderijlint op kapittelgrondgebied*, Basisrapportage archeologie 20, Utrecht 2011

Kamp, J.S. van der, *Veranderend landschap, schuivende erven. VTN '98-2: Middeleeuwse bewoning langs de Rijksstraatweg, Vleuten-De Meern*, Basisrapportage archeologie 38, Utrecht (in voorbereiding)

Stevens, F., *Plangebied sportvelden Hoge Weide, gemeente Utrecht. Een inventariserend archeologisch onderzoek*, RAAP-rapport 1041, Amsterdam 2004

Uitgave

Erfgoed gemeente Utrecht
Erfgoed © 2017

Redactie

H.L. Wynia

Eindredactie

R. de Kam

Vormgeving

E. van Wieren

Datum

Januari 2017

Meer informatie

Erfgoed gemeente Utrecht
Telefoon 030 286 3990
E-mail Erfgoed@utrecht.nl
www.utrecht.nl

Bijlage 1 Vondstenlijst

vr	datum	put	vlak/profiel	spoor	tek nr	spoor	verzamelwijze	opmerking	vondstomschrijving	aantal	determinatie	voorlopige datering
1	6-12-2011	1	1	1	1	gr?	hscha		aw	8	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
2	7-12-2011	4	1	punt	2	vlak/laag	maavl		aw	1	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
3	8-12-2011	5	1	1	4	kl	maavl / hscha		odb	21	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
4	9-12-2011	5	1	3	4	natl	maavl		aw	4	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
4	9-12-2011	5	1	3	4	natl	maavl		odb	3	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
4	9-12-2011	5	1	3	4	natl	maavl		vhl	1	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
5	9-12-2011	5	1	5	4	natl	maavl		aw	9	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
5	9-12-2011	5	1	5	4	natl	maavl		odb	3	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
5	9-12-2011	5	1	5	4	natl	maavl		sxx	1	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
6	9-12-2011	5	1	7	4	natl	maavl		aw	2	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
7	9-12-2011	5	1	7	4	natl	maavl		aw	1	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
8	12-12-2011	5	1	1	4	kl	maavl		aw	5	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
8	12-12-2011	5	1	1	4	kl	maavl		odb	22	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
9	13-12-2011	5	2	1	4	natl	maavl		aw	23	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
9	13-12-2011	5	2	2	4	natl	maavl		odb	4	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
9	13-12-2011	5	2	2	4	natl	maavl		vhl	1	Paffrath	LME
10	13-12-2011	6	1	3	5	kl	maavl		mxx	9	o.a. Paffrath, Pingsdorf	LME
10	13-12-2011	6	1	3	5	kl	maavl		aw	1	o.a. Paffrath, Pingsdorf	LME
11	13-12-2011	6	1	4	5	gr	maavl		aw	14	o.a. Paffrath, Pingsdorf	LME
11	13-12-2011	6	1	4	5	gr	maavl		mxx	1	o.a. grijsbakkend	LME
11	13-12-2011	6	1	4	5	gr	maavl		vhl	1	o.a. Paffrath, Pingsdorf	LME
12	13-12-2011	6	1	8	5	gr	maavl		aw	3	o.a. Paffrath, Pingsdorf	LME
12	13-12-2011	6	1	8	5	gr	maavl		mxx	2	o.a. grijsbakkend	LME
13	13-12-2011	6	1	9	5	gr	maavl		aw	3	o.a. grijsbakkend	LME
14	13-12-2011	6	1	9	5	natl	maavl		aw	1	o.a. grijsbakkend	LME
15	15-12-2011	8	1	1	6	natl	maavl		sxx	1	o.a. grijsbakkend	LME
16	20-12-2011	9	0	0	7	bv	maavl/detc	recent + steengoed	aw	2	o.a. grijsbakkend	LME
16	20-12-2011	9	0	0	7	bv	maavl/detc	recent + steengoed	mxx	2	o.a. grijsbakkend	LME
17	20-12-2011	9	1	6	7	gr/kl	maavl		aw	2	o.a. grijsbakkend	LME
17	20-12-2011	9	1	6	7	gr/kl	maavl		bm	1	o.a. grijsbakkend	LME
17	20-12-2011	9	1	6	7	gr/kl	maavl		mxx	1	o.a. grijsbakkend	LME
18	20-12-2011	9	1	2	7	gr	maavl		aw	3	o.a. grijsbakkend	LME
18	20-12-2011	9	1	2	7	gr	maavl		mxx	1	o.a. grijsbakkend	LME
18	20-12-2011	9	1	2	7	gr	maavl		odb	1	o.a. grijsbakkend	LME
19	20-12-2011	9	1	3	7	gr	maavl		aw	1	o.a. grijsbakkend	LME
19	20-12-2011	9	1	3	7	gr	maavl		bm	1	o.a. grijsbakkend	LME
19	20-12-2011	9	1	3	7	gr	maavl		aw	1	o.a. grijsbakkend	LME
19	20-12-2011	9	1	3	7	gr	maavl		bm	1	o.a. grijsbakkend	LME
20	21-12-2011	9	1	3	7	gr	maavl	niet oud	odb	3	o.a. grijsbakkend	LME
21	21-12-2011	9	1	29	7	gr	maavl / detc		ontbreekt	1	o.a. grijsbakkend	LME
21	21-12-2011	9	1	29	7	gr	maavl / detc		aw	1	o.a. grijsbakkend	LME
21	21-12-2011	9	1	29	7	gr	maavl / detc		bm	3	o.a. grijsbakkend	LME
21	21-12-2011	9	1	29	7	gr	maavl / detc		mxx	1	o.a. grijsbakkend	LME
21	21-12-2011	9	1	29	7	gr	maavl / detc		odb	6	o.a. grijsbakkend	LME
22	21-12-2011	9	1	41	7	pk/kl	maavl		odb	2	o.a. grijsbakkend	LME
23	21-12-2011	9	1	punt	7	laag?	maavl / detc	laag boven greppei?	ontbreekt	0	o.a. grijsbakkend	LME
24	22-12-2011	10	1	1	7	laag?	maavl / detc		bm	4	o.a. grijsbakkend	LME
25	22-12-2011	10	1	1	7	laag?	maavl / detc		aw	4	o.a. grijsbakkend	LME
26	3-1-2012	13	1	14	11	kl	maavl		aw	36	o.a. papkometje	PME
26	3-1-2012	13	1	14	11	kl	maavl		bm	2	o.a. papkometje	PME
27	3-1-2012	13	1	2	11	gr	maavl		odb	10	o.a. papkometje	PME
28	3-1-2012	13	1	6	11	pk	maavl		odb	2	o.a. papkometje	PME
29	4-1-2012	14	1	3	11	gr	maavl		aw	1	o.a. papkometje	PME
30	4-1-2012	14	1	4	11	gr	maavl		aw	3	o.a. papkometje	PME

Bijlage 1 Vondstenlijst.

vnr	datum	put	vlak/profiel	spoor	tek nr	spoorstype	verzamelwijze	opmerking	vondstomschrijving	aantal	determinatie	voorlopige datering
31	4-1-2012	14	1	2	11	natl	maavl	ca 11 m lint	aw	2	handgevormd	VME
31	4-1-2012	14	1	2	11	natl	maavl	ca 11 m lint	odb	4		
31	4-1-2012	14	1	2	11	natl	maavl	ca 11 m lint	sxx	1		
32	6-1-2012	2	1	1	12	laag	maavl		aw	14	o.a. steengoed, roodbakkend	LME
32	6-1-2012	2	1	1	12	laag	maavl		mxx	1		
32	6-1-2012	2	1	1	12	laag	maavl		odb	3		
33	6-1-2012	2	1	4	12	gr	maavl		aw	7	o.a. steengoed	LME
33	6-1-2012	2	1	11	12	natl/geul	maavl		aw	14	Paffrath, Pingsdorf	LME
34	6-1-2012	2	1	11	12	natl/geul	maavl		mxx	3		
34	6-1-2012	2	1	11	12	natl/geul	maavl		odb	5		
34	6-1-2012	2	1	11	12	natl/geul	maavl		sxx	1	leiste	
35	6-1-2012	2	1	11	12	natl/geul	maavl		aw	3	handgevormd	VME
35	6-1-2012	2	1	11	12	natl/geul	maavl		mxx	1		
35	6-1-2012	2	1	11	12	natl/geul	maavl		odb	8		
36	6-1-2012	2	1	11	12	natl/geul	maavl		aw	20	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
37	6-1-2012	2	1	11	12	natl/geul	maavl/detc		aw	1		
38	9-1-2012	5	pr1		13		maapr	laag grbr ks4	aw	3	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
38	9-1-2012	5	pr1		13		maapr	laag grbr ks4	odb	2		
38	9-1-2012	5	pr1		13		maapr	laag grbr ks4	slingerkogel	1		
39	9-1-2012	5	pr1		13		maapr	slappe dgrbr ks4	monster C14	0		
40	9-1-2012	5	pr1		13		maapr	slappe dgrbr ks4	aw	2	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
41	9-1-2012	3	pr1		14	laag	maapr	C14 bovenkant	monster C14			
42	9-1-2012	3	pr1		14	laag	maapr	C14 onderkant	monster C14			
43	9-1-2012	3	pr1		14	laag	maapr	C14 gytija	monster C14			
44	10-1-2012	2	1	1	12	laag	maavl		aw	23	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
45	10-1-2012	2	1	12	12		maf		odb	2		
45	10-1-2012	2	1	12	12		maf		aw	12	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
45	10-1-2012	2	1	12	12		maf		odb	2		
46	10-1-2012	2	1	11	12		maf	32-40 meter	aw	7	o.a. steengoed	LME
46	10-1-2012	2	1	11	12		maf	32-40 meter	mxx	3		
46	10-1-2012	2	1	11	12		maf	32-40 meter	odb	2		
46	10-1-2012	2	1	11	12		maf	32-40 meter	sxx	1		
46	10-1-2012	2	1	11	12		maf	32-40 meter	vhl	1		
47	10-1-2012	2	1	11	12	geul?	maf	25-30 meter	aw	20	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
47	10-1-2012	2	1	11	12	geul?	maf	25-30 meter	odb	2		
48	10-1-2012	2	1	4	12	gr	maf		aw	2	Paffrath	LME
48	10-1-2012	2	1	12	12	geul?	maf		aw	6	handgevormd, inheems	late ijzertijd/vroeg Rom
49	10-1-2012	2	1	12	12	geul?	maf		odb	4		
49	10-1-2012	2	1	12	12	geul?	maf		sxx	1		
49	10-1-2012	2	1	12	12	geul?	maf		vhl	2		
50	10-1-2012	2	1	1	12	geul?	maf	bovenkant tot -50 cm vlak	aw	2	o.a. steengoed	late ijzertijd/vroeg Rom
51	10-1-2012	2	1	1	12	geul	maf	50 cm - 1 m diepte	aw	1	handgevormd, inheems	
51	10-1-2012	2	1	1	12	geul	maf	50 cm - 1 m diepte	mxx	1		
52	10-1-2012	div	0	1	12	bouwvoor	detc	divers voetbalvelden	mxx	5		
53	10-1-2012	1	1	1			maavl	laatste 20 m: oost	aw	1		
54	10-1-2012	1	1	1			maavl	laatste 20 m: oost	bm	1		

Bijlage 1 Vondstenlijst (vervolg).

